

C.S.I. NORD EST
Consiglio sindacale
Interregionale
FRIULI-VENEZIA
GIULIA/SLOVENIA

M.S.S. SEVEROVZHOD
Medregijski
sindikalni svet
FURLANIJA-JULIJSKA
KRAJINA/SLOVENIA

POKLICNO IZOBRAŽEVANJE V EURADRIJI

Izdelano s sredstvi Evropske Unije – Projekt Euradria 2011-2012 VS/2011/0324

Avtor: Zaira Vidali, SLORI – Slovenski raziskovalni inštitut - Istituto Sloveno di Ricerche

Prevod: Tamara Lipovec, Tanja Sternad

Trst, Maj 2012

KAZALO

POKLICNO IZOBRAŽEVANJE V EURADRIJI	1
UVOD	4
POKLICNO IZOBRAŽEVANJE NA EVROPSKI RAVNI	4
Poklicno izobraževanje in usposabljanje (PIU)	4
Akcijski načrt na področju vseživljenjskega izobraževanja in usposabljanja.....	6
POKLICNO IZOBRAŽEVANJE V ITALIJI.....	6
Splošni okvir v Italiji.....	6
Vrste poklicnega izobraževanja v Deželi Furlaniji Julijski krajini	8
POKLICNO IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI	11
Splošni okvir v Sloveniji	11
Tipologije poklicnega izobraževanja v Sloveniji.....	13
ČEZMEJNI PROSTOR ITALIJA-SLOVENIJA: PRIMERJAVA SISTEMOV	15
Priznavanje diplom in nazivov.....	15
Priznavanje poklicnih kvalifikacij	17
Prenos izobraževalnih kreditov	19
Vključevanje v poklicno izobraževanje v čezmejnem prostoru Italija-Slovenija.....	20
Pogoji za vpisovanje v Sloveniji.....	20
Pogoji za vpisovanje v Deželi Furlaniji Julijski krajini	21
Nekatere značilnosti trga dela v Sloveniji.....	22
Nekatere značilnosti trga dela v Deželi Furlaniji Julijski krajini.....	23
Sistemi poklicnega izobraževanja v Sloveniji in Italiji: priložnosti in pomanjkljivosti	23
5.5.2 Omejitve čezmejnih izobraževalnih procesov Italija-Slovenija.....	25
BIBLIOGRAFIJA.....	26
VEČ INFORMACIJ NA	29

UVOD

Čezmejni prostor med Italijo in Slovenijo, poimenovan tudi Euradria, obsega statistične regije Goriška, Notranjsko-kraška in Obalno-kraška v Sloveniji ter Deželo Furlanijo Julijsko krajino v Italiji. Procesi evropske integracije so v zadnjih letih omogočili premostitev fizičnih meja in uveljavitev načela prostega gibanja ljudi in blaga. To je privedlo do znatnega povečanja čezmejne mobilnosti iz stanovanjskih, delovnih, študijskih ali prostočasnih razlogov v celotnem obravnavanem območju. Mobilnost zadeva tudi področje poklicnega usposabljanja, na katerem obstajajo možnosti za čezmejni izobraževalni program, ki bi po dokončanju omogočil tako dostop do trga dela izvirne države, kot morebitno vključitev na trg dela sosednje države. V ta namen podajamo kratko analizo izobraževalnih sistemov v Italiji (s posebnim ozirom na Deželo FJK) in v Sloveniji, kot tudi načinov dostopa do teh sistemov v obeh državah in postopkov za priznavanje diplom vseh stopenj, poklicnih kvalifikacij in izobraževalnih kreditov. Vključene so tudi kratke predstavitev obeh trgov dela. Zaključna primerjalna ocena ponuja spodbude za razmišljanje o možnosti vzpostavitve čezmejnega izobraževalnega programa v prostoru Euradria.

POKLICNO IZOBRAŽEVANJE NA EVROPSKI RAVNI

Poklicno izobraževanje in usposabljanje (PIU)¹

Poklicno izobraževanje in usposabljanje (PIU) igrata ključno vlogo pri pridobivanju sposobnosti, znanj in kompetenc, ki jih od evropskih državljanov zahteva sodobno, na znanju temelječe gospodarstvo. Namen evropskega sodelovanja na področju PIU je zagotoviti, da bo evropski trg dela odprt za vse. Navezuje se na strateški cilj Lizbonske strategije, po katerem naj Evropa postane čim bolj dinamična in na znanju temelječa družbena in gospodarska danost.

Sodelovanje na področju PIU sloni na **kopenhagenskem procesu**, sproženem leta 2002, katerega namen je izboljšanje rezultatov, kakovosti in privlačnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (PIU) s pomočjo večjega sodelovanja na evropski ravni. Predvideva politično dimenzijo, usmerjeno v stabilizacijo skupnih evropskih ciljev in k spodbujanju reformiranja nacionalnih sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Druga dimenzija je razvoj kadrov in skupnih evropskih orodij, ki bi bili sposobni povečati transparentnost in kakovost kompetenc in kvalifikacij. Tretja dimenzija je spodbujanje sodelovanja za lajšanje medsebojnega učenja na evropski ravni in za

¹ Vir: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/index_it.htm, dostop dne 15.05.2012.

vključevanje vseh interesnih strani na nacionalni ravni okrog prednostnih nalog, določenih recipročno in revidiranih vsaki dve leti. Glavni organi, ki se na evropski ravni ukvarjajo s sodelovanjem na področju PIU, so Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja (CEDEFOP) in Evropska fundacija za usposabljanje (ETF).

[Maastrichtsko sporočilo](#) (2004) še posebej razvija specifične nacionalne prednostne naloge na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja, v povezavi s prednostnimi nalogami na evropski ravni, ki jih je določila kopenhagenska deklaracija. Kopenhagenski proces je bil leta 2006 s **Helsinškim sporočilom** in leta 2008 s **Sporočilom iz Bordeauxa** ocenjen, njegove prednostne naloge in strategije pa so bile revidirane.

Največji doseženi napredki glede kadrov in skupnih evropskih orodij za PIU so bili: **Enotni okvir EUROPASS** za transparentnost kvalifikacij in usposobljenosti, [Evropski okvir kvalifikacij](#)², [Evropski kreditni sistem za poklicno izobraževanje in usposabljanje](#) **ECVET**³ in **Evropski referenčni okvir za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja**⁴.

Sporočilo iz Bruges⁵ iz leta 2010 je najnovejša osvežitev kopenhagenskega procesa. Sporočilo določa osem ključnih usposobljenosti in opisuje temeljna znanja, sposobnosti in nagnjenosti, ki so povezani z njimi. Te ključne kompetence so: komuniciranje v maternem jeziku, komuniciranje v tujih jezikih, matematične sposobnosti in osnovne sposobnosti na znanstvenem in tehnološkem področju, digitalne sposobnosti, učiti se učenja, družbene in državljanske kompetence, iniciativnost in podjetnost, kulturna ozaveščenost in izražanje kulture. Sporočilo poleg tega za obdobje 2011-2020 potrjuje cilje kopenhagenskega procesa kot temeljne elemente za uresničitev prednostnih nalog, za izvajanje strateškega okvira »Izobraževanje in usposabljanje 2020« (ET2020) in za udeležanje strategije Evropa 2020, določenih za področje izobraževanja. PIU je dejansko ključno za doseganje n.pr. cilja, določenega s strategijo za znižanje stopnje opuščanja šolanja pod raven 10 odstotkov do leta 2020.

² Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o uvedbi evropskega ogrodja kvalifikacij za vseživljenjsko učenje [UL EU C 111 z dne 6.5.2008] priporoča državam članicam, naj povežejo nacionalne sisteme kvalifikacij z Evropskim ogrodjem kvalifikacij (CEC).

³ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o vzpostavitvi evropskega referenčnega okvira za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (ECVET) [UL EU C 155 z dne 8.7.2009].

⁴ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o vzpostavitvi evropskega referenčnega okvira za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja [UL EU C 155 z dne 8.7.2009].

⁵ Sporočilo iz Bruges z dne 7. decembra 2010 spodbuja okrepljeno evropsko sodelovanje pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju za obdobje 2011-2020.

Akcijski načrt na področju vseživljenjskega izobraževanja in usposabljanja⁶

Akcijski načrt na področju vseživljenjskega izobraževanja in usposabljanja 2007-2013 je bil sprejet s Sklepom št. 1720/2006/ES Evropskega parlamenta in sveta, z dne 15. novembra 2006. Cilj je razviti in okrepiti izmenjave, sodelovanje in mobilnost, da bi sistemi izobraževanja in usposabljanja postali kakovostno vzorni na svetovni ravni, tako kot to predvideva Lizbonska strategija. Program na tak način pripomore k razvoju Skupnosti kot družbe temelječe na naprednem znanju, za katero je značilen trajnosten gospodarski razvoj, ki ga spremlja količinsko in kakovostno izboljšanje zaposlovanja, kot tudi večja socialna kohezija.

Izvajanje Programa mora biti dosledno in komplementarno z delovnim programom "Izobraževanje in usposabljanje 2010", z Usklajenimi smernicami za zaposlovanje v okviru partnerstva za rast in zaposlovanje, pa še z drugimi politikami, npr. povezanimi s kulturo, mladimi, oziroma podjetji. Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja, Evropska fundacija za izobraževanje ETF pa še Svetovni odbor za poklicno izobraževanje lahko pri Programu sodelujejo oziroma so s z njim seznanjeni v spoštovanju posameznih pristojnosti.

Program združuje razne evropske programe s področja vseživljenjskega izobraževanja in usposabljanja, kot so na primer Comenius (za šole), Erasmus (za višje izobraževanje), Leonardo da Vinci (za poklicno izobraževanje in učenje) in Grundtvig (za izobraževanje odraslih) ter Program Jean Monnet.

POKLICNO IZOBRAŽEVANJE V ITALIJI

Splošni okvir v Italiji

Poklicno izobraževanje je v Italiji javna storitev, ki zagotavlja vrsto izobraževalnih posegov, ki ciljajo na širitev teoretičnega in praktičnega znanja, potrebnega **za izvajanje strokovnih poklicev in namenjenega prvi zaposlitvi, usposabljanju, preusposabljanju, specializaciji, kvalifikaciji in izpopolnjevanju delavcev**, v okviru vseživljenjskega izobraževanja, kot to predvideva Okvirni zakon 845/78.

Ciljna skupina so vsi državljani, tudi tujci, ki so dokončali obvezno izobraževanje (obvezno izobraževanje so dokončali posamezniki, ki so bili pripuščeni v drugi letnik srednje šole druge stopnje), mladoletni in odrasli, ki iščejo zaposlitev, delavci na čakanju ali na t.i. seznamih mobilnosti (na čakanju), delavci, ki potrebujejo preusposabljanje ali poklicno izpopolnjevanje, osebe s posebnimi potrebami, bivši zaporniki, državljani držav izven EU, narkomani in izobčenci.

⁶ Vir: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/index_it.htm, dostop dne 15.05.2012.

Predvidene so različne stopnje izobraževanja: po obveznem izobraževanju, po maturi in po diplomi. V '90ih letih sta Pakt za delo (1996) in Socialni pakt za razvoj in zaposlovanje (1998), sklenjena med vlado in socialnimi partnerji, oblikovala **usklajen izobraževalni sistem**, in vnesla **pomembne novosti**, med katerimi sta obvezno izobraževanje do 18. leta in krepitev izobraževalnih instrumentov, kot npr. vajeništvo, pripravnništva, strokovno-poklicno izobraževanje in usposabljanje in vseživljenjsko izobraževanje.⁷

Naj omenimo, med drugim, tri zakone, ki so na prehodu devetdesetih let opredelili načine **akreditacije izobraževalnih struktur**, **pravila za oblikovanje državnega sistema stalnega izobraževanja**, **kriterije certificiranja znanja** in **oblikovanje sistema priznavanja kreditnih točk** ([Zakon 196/97](#)); sestavili so novo **višjo strokovno izobraževalno in poklicno-usposabljalno ponudbo (IFTS)** ([Zakon 144/99](#)) in **uskladili izobraževalni sistem s šolskim** ([Zakon 53/2003](#)).⁸

Deželne programe izvajajo neposredno javne ustanove (Javni zavodi za poklicno izobraževanje) ali pa **zasebne koncesionirane ustanove** in **podjetja**, ki spoštujejo določene rekvizite, na ravni strukture in usposobljenega osebja.

Na področju **poučevanja**, Dežele opredelijo smernice učnega načrtovanja poklicnega izobraževanja. **Ob koncu programov** poklicnega usposabljanja so učenci pripuščeni k zaključnemu izpitu oz. k preverjanju pridobljenega znanja, in **prejmejo potrdila, ki jih izdajajo Dežele**, na podlagi katerih centri za zaposlovanje izpostavijo ustrezne kvalifikacije, potrebne za uvajanje v delo in opredelitev plačnega razreda.

Izobraževalne programe financira Evropski socialni sklad, v sodelovanju z Deželami in Pokrajinami.

Ob ohranjanju deželne pristojnosti na področju izobraževanja in poklicnega usposabljanja, **Ministrstvo za izobraževanje, univerzo in raziskovanje** podrobneje opredeljuje minimalne stopnje storitev sistema **izobraževanja in poklicnega usposabljanja**, ki daje pravico do izobraževanja in usposabljanja najmanj za obdobje 12 let, ali pa vsekakor do pridobitve kvalifikacije do 18. leta starosti. Med drugim, določa državne smernice na področju **programov izobraževanja in višjega strokovnega usposabljanja (IFTS) po srednješolski izobrazbi** (69. člen Zakona 144/99).⁹ Programe poklicnega izobraževanja, kot sta npr. vajeništvo in pripravništva, ureja na državni ravni **Ministrstvo za delo in socialno politiko**.

⁷ Vir: http://transalp.lavorosenzafrontiere.org/contenuti_it/italia/sist_formazione.htm, dne 15.05.2012.

⁸ Vir: http://transalp.lavorosenzafrontiere.org/contenuti_it/italia/sist_formazione.htm, dne 15.05.2012.

⁹ Vir: http://archivio.pubblica.istruzione.it/dg_postsecondaria/istruzione_formazione.shtml, dostop dne 20.05.2012.

Vrste poklicnega izobraževanja v Deželi Furlaniji Julijski krajini

Tu spodaj navajamo krajši opis poklicno-izobraževalnega sistema v Deželi Furlaniji Julijski krajini (FJK), ki vključuje programe po obveznem izobraževanju ali pa namenjene dokončanju obveznega izobraževanja pa tudi programe višjega izobraževanja (po srednješolski izobrazbi), od najnižjih do najvišjih kvalifikacij¹⁰.

Dežela FJK ponuja programe **vseživljenjskega izobraževanja** v okviru **Deželnega kataloga vseživljenjskega izobraževanja** (*Catalogo Regionale della Formazione Permanente*). Le ti podrobneje zadevajo najbolj povpraševane strokovne **sposobnosti** na trgu dela, **kot so na primer jezikovne, računalniške in druge specialnosti, razvščene po kategorijah**. Te programe, ki trajajo od 40 do 80 ur, izvajajo izobraževalne ustanove s koncesijo dežele in predvidevajo vpisnino v višini 1,00 evra na uro izobraževanja. Programom lahko sledijo državljani EU od izpolnjenega 18. do vključno 64. leta starosti, brezposelni ali zaposleni, osebe s stalnim bivališčem v deželi ali pa tu stanujoče iz službenih ali študijskih razlogov, državljani držav izven EU, prosilci azila in/ali begunci z urejenim statusom glede na veljavna pravila, ki urejajo njihovo bivanje na deželnem območju.

Ob koncu programa **tečajniki prejmejo potrdilo o obiskovanju tečaja**, v kolikor so bili prisotni na vsaj 70% po programu predvidenih izobraževalnih ur in so pozitivno opravili končni izpit.

Programi osnovne kvalifikacije (skrajšan program) so namenjeni osebam (od 18. do 64. leta vključno) brez izobrazbe, ki želijo pridobiti **znanje in sposobnosti, povezane s specifičnim poklicem**. Trajajo od 600 do 800 ur.

Namenjeni so: mladim, ki so opustili srednješolsko izobraževanje; mladim in odraslim, nezaposlenim ali brezposelnim (preko 6 ali 12 mesecev); delavcem na čakanju ali vpisanim v čakalne seznane (t.i. mobilnost) (v kolikor prejema nadomestilo zaradi odpovedi); mladim s pogodbo o zaposlitvi, sklenjeno na podlagi posebnega javnega ali javno podprtega projekta poklicnega usposabljanja, ali z vajeniško pogodbo; mladim in odraslim, ki obiskujejo večerne tečaje na državnih šolskih zavodih, z namenom dokončanja obveznega izobraževanja; osebam s posebnim statusom (s posebnimi potrebami, priseljenci in izseljenci, nomadi, zaporniki, bivši zaporniki, narkomani); ženskam, ki se želijo vključiti oziroma ponovno vključiti na trg dela.

Ob koncu programa tečajniki prejmejo **deželno kvalifikacijo, enakovredno evropski kvalifikaciji v Evropskem kvalifikacijskem okviru**.

¹⁰ Za namene te analize niso bili upoštevani višji podiplomski izobraževalni programi. Izobraževalni sistem Dežele Furlanije Julijske krajine je predstavljen na podlagi informacij, dostopnih na institucionalni spletni strani Službe za načrtovanje in upravljanje izobraževalnih ukrepov / *Servizio programmazione e gestione interventi formativi* (<http://www.regione.fvg.it/rafvfg/cms/RAFVG/AT16/ARG2/>) in Deželne službe za usmerjanje / *Servizi regionali per l'orientamento* (<http://orientamento.regione.fvg.it/OrientarsiFP/Home.aspx>) Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine, dostop dne 28.05.2012.

Izobraževalna ponudba v deželi FJK predvideva tudi **Programne izobraževanja in poklicnega usposabljanja (*Istruzione e Formazione Professionale IeFP*)**, ki se delijo na **triletno in štiriletno kvalifikacijske programe** ter na **modularne in prilagojene programe**.¹¹

Triletni ali štiriletni programi izobraževanja in poklicnega usposabljanja ciljajo na pridobitev **spričevala poklicne kvalifikacije** (ob koncu tretjega letnika) in **poklicne mature** (ob koncu četrtega letnika), ki sovpadajo z odgovarjajočimi evropskimi kvalifikacijami v Evropskem kvalifikacijskem okviru.

Programi IeFP med drugim omogočajo **dokončanje obveznega izobraževanja** in uveljavljanje pravice/dolžnosti do izobraževanja in poklicnega usposabljanja, ki ga predvideva zakonodaja. Namenjeni so mladoletnikom, s prvo stopnjo izobrazbe (osnovnošolsko).

Izobraževalni program temelji na deželnih profilih, ki jih predvideva **Deželni pregled ponudbe poklicnega izobraževanja in usposabljanja (*Repertorio regionale dell'offerta di IeFP*)**. Deželni profili so dodatna razčlenitev odgovarjajočih državnih figur in smeri, ki temelji na lokalnih potrebah trga dela. V opisu deželnega poklica lahko torej najdemo dodatne izobraževalne pogoje (znanja, sposobnosti in spretnosti) glede na državne standarde. Vsakemu **poklicnemu profilu** odgovarja **poklicna kvalifikacija ali poklicno spričevalo**.

V Furlaniji Julijski krajini programe PIU (IeFP) izvaja **začasno združenje izobraževalnih ustanov z deželno koncesijo pod nazivom Effe.Pi (*Associazione temporanea di organismi formativi accreditati dalla Regione Effe.Pi.*)**. Združenje šteje trinajst izobraževalnih ustanov, ki jih imenuje Dežela Furlanija Julijska krajina. Poleg tega od šolskega leta 2011/2012 dalje programe izvajajo tudi **Državni poklicni zavodi (*Istituti Professionali di Stato*)**.

Modularni in prilagojeni programi imajo različno trajanje in strukturo v primerjavi s triletnimi in štiriletnimi programi. Načrtovani so glede na potrebe in učne načine posameznih učencev in ciljajo na njihov izobraževalni uspeh, dopolnjujejo triletno programe z dodatnimi izobraževalnimi trenutki, ki utrjujejo učni postopek, želijo nadoknaditi in omejiti opuščanje, oziroma poenostaviti učenje oseb v posebnih življenjskih okoliščinah.

Dežela FJK spodbuja programe **višjega strokovnega izobraževanja in usposabljanja (*Istruzione e formazione tecnico superiore IFTS*) po srednješolski izobrazbi**, s ciljem usposabljanja **specializiranih strokovnjakov**, na področjih, ki so strateškega pomena za deželni razvoj, kot to predvideva 69. člen Zakona 144/1999, in jih je torej mogoče enostavno vključiti v svet dela. Cilj programov IFTS je usposobiti strokovnjake, potrebne na proizvodnih področjih, kjer potekajo

¹¹ IeFP (Programi za poklicno izobraževanje in usposabljanje) urejajo »Smernice za izvajanje programov za poklicno izobraževanje in usposabljanje – Deželni standardi, različica iz februarja 2012 – sklep Deželnega odbora št. 513 z dne 29. marca 2012« (<http://www.regione.fvg.it/rafvfg/cms/RAFVG/AT16/ARG2/FOGLIA1>), dostop dne 15.05.2012.

velike tehnološke in poklicne preobrazbe in internacionalizacija trgov, s posebnim poudarkom na manjših in srednjih podjetjih v industrijskih okoliših.

Programi višjega strokovnega izobraževanja in usposabljanja (IFTS) trajajo najmanj 800 ur, katerih vsaj 30% poteka v obliki pripravništva v podjetjih. V Furlaniji Julijski krajini jih načrtujejo in vodijo Izobraževalna središča na področjih ICT, mehanske industrije, lesa-pohištva, morskega gospodarstva in na kmetijsko-prehrabnem področju. Izobraževalna središča so srednje šole, akreditirane poklicne izobraževalne ustanove, univerze, podjetja in raziskovalne ustanove. **Namenjeni so** mladostnim in odraslim, nezaposlenim in zaposlenim, s srednješolsko izobrazbo. Dostop je mogoč tudi tistim, ki takega spričevala nimajo, po priznanju sposobnosti, pridobljenih v okviru drugih izobraževalnih in delovnih izkušenj. Ob koncu programa tečajniki prejmejo **spričevalo o višji strokovni specializaciji oziroma deželno kvalifikacijo, odgovarjajočo Evropskemu kvalifikacijskemu okviru.**

Poleg t.i. programov IFTS Dežela FJK ponuja še **druge vrste izobraževalnih programov na postsekundarni ravni**, ki ciljajo na pridobitev visoko-strokovnih sposobnosti, uporabnih na trgu dela. Le-ti predvidevajo 300 izobraževalnih ur v razredu in dvomesečno pripravništvo v podjetjih s področja, pri čemer prejema nadomestilo za prisotnost. **Namenjeni so** posameznikom s srednješolsko izobrazbo, ki so brezposelni in stalno ali začasno bivajo v FJK. Ob koncu izobraževalnega programa pridobijo **spričevalo o obiskovanju** po uspešno opravljenem končnem izpitu.

Na postsekundarni ravni **(po maturi)** obstajajo tudi **programi višjega usposabljanja (*corsi di qualificazione superiore*)**, ki trajajo od 400 do 700 ur in ki so namenjeni tistim, ki po končani srednji šoli želijo poglobiti svoje znanje in obogatiti svoje sposobnosti pri določenem poklicnem profilu. **Namenjeni so** mladostnim ali odraslim brezposelnim, s spričevalom o zaključeni srednješolski izobrazbi (v nekaterih primerih tudi tistim, ki imajo poklicno kvalifikacijo z več kot triletnimi izkušnjami na istem področju). Ob koncu izobraževalnega programa, po uspešno opravljenem končnem izpitu pridobijo **spričevalo o obiskovanju.**

Dežela FJK lahko uvede še dodatne **izobraževalne programe, predvidene po posebnih deželnih, državnih in evropskih zakonih**, ki nudijo primerno pripravo na izpite, obvezne za vpis v določene poklicne seznane. **Namenjeni so** mladostnim ali odraslim, zaposlenim ali brezposelnim. Število ur je odvisno od referenčne zakonodaje. Glede na posamezne primere program nudi **poklicne kvalifikacije, potrdilo o obiskovanju ali pa deželno potrdilo o usposobljenosti.**

V Italiji obstaja samo ena delovna pogodba, ki predvideva tudi izobraževanje, in sicer **vajeniška pogodba (*apprendistato*).** Vajeništvo želi omogočiti poklicno vključitev mladih ob zagotavljanju možnosti posamezniku, da se usposobi za specifični presionalni profil znotraj podjetja. Vajeništvo

je tudi ena od treh možnosti, poleg poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki omogoča dokončanje obveznega izobraževanja. Prvi zakon, ki je vajeništvo uokviril kot delovno pogodbo v Italiji, izhaja iz leta 1955. Od takrat je bila ta pogodba večkrat spremenjena, dokler ni bilo sprejeto prečiščeno besedilo (Zak. odl. 167/2011). To predvideva tri vrste pogodbe, ki se razlikujejo po starosti vajenikov (od 15. do 29. leta) in vrsti izvedenih izobraževalnih programov.

Dodaten vezni člen med izobraževanjem in svetom dela so t.i. **izobraževalna pripravništva (*tirocinio formativo*)**. Ta nudijo priložnost vključitve v svet podjetja in nadgradnje svoje šolske izobrazbe s preverjanjem “on the job” pridobljenega teoretičnega znanja in usvojitvijo drugih strokovno-praktičnih spretnosti. Dežela FJK ureja izobraževalna in usmerjevalna pripravništva, s posebnim poudarkom na poletnih pripravništvih, z ustreznim pravilnikom, predvidenim po 63. členu deželnega zakona 18/2005. Načini uvedbe pripravništev so določeni v zakonodajnem odloku Ministrstva za socialno politiko z dne 22. marca 2006. Pripravništva lahko stečejo **za posameznike**, ki so dokončali obvezno izobraževanje in so izpolnili 18. leto starosti. Lahko se prijavijo tuji državljani, tako iz držav EU kot izven nje. **Subjekti, ki lahko ponujajo pripravništva in gostijo pripravnike** so vsi delodajalci, tako iz javnega kot zasebnega sektorja.

Posebna vrsta pripravništva je “**work experience**” (**delovna izkušnja**). Gre za izobraževalno izkušnjo v obliki pripravništva v podjetju, ki deluje na deželnem območju; šolnino financira Dežela FJK preko Evropskega socialnega sklada, v okviru projektov, ki jih izvajajo poklicno-izobraževalne ustanove.

POKLICNO IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI

*Splošni okvir v Sloveniji*¹²

V Sloveniji je poklicno izobraževanje v pristojnosti **Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport**. Javno veljavno poklicno usposobljenost je mogoče doseči na osnovi **javno veljavnih izobraževalnih programov**, ki jih odobri Ministrstvo v sodelovanju s Strokovnim svetom RS za poklicno in strokovno izobraževanje.

Ministrsko priznani programi poklicnega in strokovnega izobraževanja se izvajajo v javnih in zasebnih šolah, ki morajo izpolnjevati določene kadrovske in materialne pogoje. Te šole se vpišejo v poseben **javni razvid šol** pri pristojnem ministrstvu.

Poklicno in strokovno izobraževanje v okviru javnih šol izvajajo **poklicne in strokovne šole**. Trajanje poklicnega izobraževanja traja od dve do štiri leta, odvisno od kvalifikacije, ki jo oseba

¹² Sistem poklicnega izobraževanja v Sloveniji je predstavljen na podlagi informacij, dostopnih na institucionalnih spletnih straneh Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, www.mizks.gov.si, in Centra za poklicno izobraževanje, www.cpi.si, dostop dne 15.05.2012.

želi doseči. Ker gre za javno izobraževalno ponudbo, je šolanje brezplačno. **Poklicno izobraževanje** ponujajo tudi **drugi zavodi, ki so vpisani v ministrski razvid šol**. Med njimi so **ljudske univerze** oziroma javne ustanove, priznane za izobraževanje odraslih, ki so z mrežo lokalnih podružnic razvejane po vsem državnem ozemlju. Ponujajo **programe poklicnega in strokovnega izobraževanja za odrasle**, tako brezplačne (ker jih financira pristojno ministrstvo ali dobivajo sredstva iz evropskih skladov) kot plačljive, na osnovi izobraževalnih programov za mlade ali pa na osnovi specifičnih programov usposabljanja za odrasle, ki jih je priznalo pristojno ministrstvo. Poleg tega ponujajo **programe strokovne specializacije**, ki so prav tako priznani s strani pristojnega ministrstva. Ukvarjajo se tudi z izobraževalnim svetovanjem in organizirajo aktivnosti za promocijo stalnega izobraževanja, kot n.pr. Teden vseživljenjskega učenja.

Programe izobraževanja za odrasle organizirajo tudi zasebne šole. Ti programi lahko dosežejo priznanje, če Strokovni svet ugotovi, da so njihovi standardi primerljivi s standardi javnih programov pristojnega ministrstva.

Višje in visoko dodiplomsko izobraževanje poteka na javnih zavodih za višje in visokošolsko izobraževanje (univerze, akademije, višje strokovne šole) in na samostojnih zavodih za višje in visokošolsko izobraževanje. Javni zavodi za višje in visokošolsko izobraževanje so državni, medtem ko avtonomne zavode za višje in visokošolsko izobraževanje ustanavljajo subjekti, ki so pravne osebe (poklicna združenja, ustanove, gospodarske zbornice itn.).

V Sloveniji je poleg tega temeljnega pomena vloga **Centra za poklicno izobraževanje**, ki je osrednja institucija za **razvoj in svetovanje na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja**. Med temeljne naloge Centra sodijo priprava strokovnih podlag in metodoloških izhodišč, kompetenčno zasnovanih poklicnih standardov, razvoj sodobnih izobraževalnih programov in druge aktivnosti, ki prispevajo k večji kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja ter povezujejo izobraževanje s področjem dela (Kovač, 2007). Center je hkrati tudi nacionalni center EUROPASS.

Obstaja še eno pristojno telo za **oblikovanje izobraževalnih programov strokovnih in poklicnih šol**, in sicer **Zavod za šolstvo** s sedežem v Ljubljani in z več lokalnimi sedeži, tudi v čezmejnem prostoru z Italijo, točneje v Kopru in Novi Gorici. Zavod se ukvarja z izobraževalnimi programi za nižje in srednje poklicno izobraževanje, kot tudi za srednje tehniško in strokovno izobraževanje, in sicer posebej za splošno izobraževalne predmete. Vsaka poklicna in strokovna šola opredeli lastne programe strokovnega in poklicnega izobraževanja v okviru **katalogov znanj** po smernicah, ki jih izda pristojno ministrstvo.

Programi poklicnega izobraževanja, ki omogočajo dosego priznanega študijskega naziva in ustrezne poklicne kvalifikacije, urejajo Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (iz leta 1996 in z nadaljnimi dopolnili), Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (iz leta 2006), Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega izobraževanja (ki jih je izdelal Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje leta 2001) in metodološki priročnik Kurikul na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju (Center RS za poklicno izobraževanje, 2006).

Obstajajo še nekateri specifični zakoni, ki urejajo **poklicno izobraževanje po končani srednji šoli**. Višje strokovno izobraževanje ureja Zakon o višjem strokovnem izobraževanju iz leta 2004, s katerim so bile prioritete bolonjskega procesa sprejete in nadgrajene tudi na tem področju. Visoko akademsko izobraževanje ureja Zakon o visokem šolstvu (1993).

Tipologije poklicnega izobraževanja v Sloveniji

V nadaljevanju sledi kratek opis sistema poklicnega izobraževanja od najnižjih do najvišjih kvalifikacij¹³.

Nižje poklicno izobraževanje traja dve leti. **Vpišejo** se lahko tisti, ki so dokončali obvezno šolanje ali vsaj sedem razredov osnovne šole (ki sicer traja devet let). Po zaključnem izpitu se pridobi **nižjo poklicno kvalifikacijo**. Šolanje je mogoče nadaljevati z vpisom v srednje poklicno izobraževanje.

Srednje poklicno izobraževanje traja tri leta in se konča z zaključnim izpitom in spričevalom o dosegi **srednje poklicne kvalifikacije**. **Vpišejo** se lahko tisti, ki so dokončali obvezno šolanje ali nižje poklicno šolanje. Kdor bi rad pridobil **poklicno maturo**, se lahko vpiše na dodatno **dveletno šolanje** po vzorcu 3+2. Diploma omogoča neposredni dostop do trga dela ali pa nadaljevanje specializacije na programih strokovno-poklicnega izobraževanja.

Srednje tehniško in strokovno izobraževanje traja štiri leta in se konča z izpitom **poklicne mature**. **Vpišejo** se lahko tisti, ki so dokončali obvezno šolanje ali nižje poklicno šolanje. Diploma poklicne mature omogoča neposredni prehod na trg dela ali pa nadaljevanje višjega strokovnega izobraževanja. Tisti, ki nameravajo polagati izpit za dosego splošne mature, ki omogoča vpis na univerzo, morajo opraviti enoletno dodatno šolanje.

Pri navedenih programih strokovnega in poklicnega izobraževanja je predvideno in obvezno praktično usposabljanje. V ta namen se sklepajo individualne učne pogodbe med vajencem in ponudnikom vajeništva.

¹³ Za namene te raziskave nismo upoštevali podiplomskih univerzitetnih študijskih smeri. Podatke o tipologijah programov poklicnega izobraževanja v Sloveniji smo pridobili na podlagi informacij, ki jih nudi spletna stran Centra za poklicno izobraževanje, www.cpi.si, dostop dne 15/05/2012, in iz publikacije Mezgec, Maja (2007) *Vivere la Slovenia*. Centro Risorse Nazionale per l'Orientamento.

Višje strokovno izobraževanje zajema celoto **strokovnih smeri, namenjenih osebam s srednješolsko diplomom**, ki trajajo dve ali tri leta. Te smeri organizirajo višje strokovne šole, ki podeljujejo **poklicno, ne pa akademsko kvalifikacijo**. Pravilnik predvideva, da se približno 40 odstotkov šolanja izvaja neposredno ob delu.

Na ravni univerzitetnega izobraževanja obstajajo v Sloveniji **šole za visoko strokovno izobraževanje**, ki skupaj z **univerzitetnim izobraževanjem** sestavljajo dualni sistem akademskega izobraževanja z dvema tipologijama visokega šolanja.

Na visoke šole se lahko **vpíšejo** kandidati z maturitetno diplomom ali z diplomom poklicne mature. Študij traja tri leta in obsega številne praktične preizkušnje. Na koncu študija, po zaključnem izpitu, študent prejme **diplomo s specifikacijo doseženega poklicnega naziva**.

Maturitetna diploma ali diploma poklicne mature z integracijo omogočata vpis na **univerzo**. Na koncu študija, po izdelanem zaključnem izpitu, študent prejme akademski naslov **univerzitetnega diplomiranca na področju opravljenega študija**.

Opredelitev **vsebin izobraževalnih programov** in ustrežajočih **poklicnih kvalifikacij** je zasnovan na **poklicnih standardih**, ki imajo pravno podlago v Zakonu o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (iz leta 2000 in z nadaljnjimi spremembami in dopolnili). Poklicne standarde izdelata na nacionalni ravni Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje. Standardi določajo zahtevana znanja, veščine ter splošne in poklicne sposobnosti, ki jih mora oseba pridobiti. Izobraževalni program je navadno izdelan na osnovi več poklicnih standardov.

Dosežen naziv poklicne in strokovne izobrazbe navadno ustreza nazivu izobraževalnega programa. Iz doseženega naziva izhaja, da se je oseba usposobila za vse poklice iz skupine poklicev, za katere je bil program zasnovan.

Vsebine in cilje posameznih izobraževalnih programov v 80-odstotnem deležu določi na nacionalni ravni Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje. Preostali delež določajo – v skladu s poklicnim standardom – poklicne in strokovne šole v sodelovanju z gospodarskimi združenji in s socialnimi partnerji svojega lokalnega okolja.

Izobraževalne programe sestavljajo moduli, v okviru katerih se teoretična in strokovna znanja, praktične veščine ter splošna znanja in kompetence povezuje v zaokroženo celoto ciljev in vsebin. Obstajajo tri vrste modulov: obvezni, obvezno izbirni in prosto izbirni. Obvezni moduli obsegajo temeljna strokovno teoretična in praktična znanja ter splošne kompetence za določeno področje. Obvezno izbirni moduli so opredeljeni na osnovi količine modulov, ki so potrebni za pridobitev naziva poklicne izobrazbe. Oseba se lahko namreč usposobi za dva ali več poklicnih standardov. Prosto izbirni moduli so tisti, ki jih ponuja šola za svoj delež vsebin.

Obstajajo **tečaji poklicnega izobraževanja**, ki so namenjeni tako mladim kot odraslim in ki lahko **trajajo tudi manj kot dve leti**. Navadno so kvantificirani z urami, kot npr. tečaji informatike in jezikovni tečaji. Prirejajo jih **ustanove, ki so vpisane v razvid Ministrstva**, kot so ljudske univerze ali druge zasebne šole. Njihovi programi so – skupaj z drugimi navedenimi vrstami programov – objavljeni v letnem razpisu javnoveljavnih programov Ministrstva za izobraževanje. Med temi so nekateri financirani iz evropskih skladov ali iz državnih virov in so zato brezplačni.

Delovna zakonodaja, vsebovana v Zakonu o delovnih razmerjih, predvideva pogodbo o **pripravništvu**, namenjeno tistim, ki se prvič vključujejo v delo, ki pa je obvezno samo za nekatere sektorje. Pripravnništvo je vezano na tipologijo in na stopnjo poklicne usposobljenosti, njegov namen pa je usposobiti osebo za avtonomno opravljanje dela v okviru delovnega razmerja. Pripravnništvo je lahko plačano ali prostovoljno, glede na poklicni sektor in na predpise, ki ga urejajo. Na splošno lahko traja največ eno leto, v primeru skrajšanega delovnega časa pa do največ 18 mesecev. Trajanje se lahko spreminja, če to predvidevajo specifični predpisi za delovni sektor ali pa kolektivne delovne pogodbe. Za nekatere sektorje je predviden zaključni izpit poklicne usposobljenosti. Ta tipologija delovnega razmerja se redno uporablja za zaposlitve na področju zdravstva in vzgoje.¹⁴

V obdobju izdelave te analize v Sloveniji velja **Program za usposabljanje na delovnem mestu**, namenjen tistim, ki so vpisani v sezname brezposelnih najmanj tri mesece. Program se financira iz Evropskega socialnega sklada (ESF) v višini 85 odstotkov in iz nacionalnih skladov RS v višini 15 odstotkov.¹⁵

ČEZMEJNI PROSTOR ITALIJA-SLOVENIJA: PRIMERJAVA SISTEMOV

Priznavanje diplom in nazivov¹⁶

To vrsto priznavanja ne ureja zakonodaja Skupnosti, temveč so zanjo pristojne države članice, ki so odgovorne za vsebino in organizacijo svojih izobraževalnih sistemov ter sistemov usposabljanja. Obstaja pa evropski referenčni okvir, ki se navezuje na Konvencijo o priznavanju visokošolskih kvalifikacij v Evropski regiji – Lizbona, 11. april 1997, ki uvaja in določa vloge organov, odgovornih za priznavanje nazivov, ter opredeljuje temeljna načela za ocenjevanje in priznavanje

¹⁴ Vir: Svetovalci Eures, Območna služba Koper Zavoda RS za zaposlovanje, s katerimi smo se posvetovali maja 2012.

¹⁵ Vir: Zavod RS za zaposlovanje (www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi/razpisi?aid=385) in informacije, ki smo jih pridobili od osebja Območne službe Koper Zavoda RS za zaposlovanje, s katerimi smo se posvetovali maja 2012.

¹⁶ Vir: Eures – Čezmejno partnerstvo Euradria (2011) Dopo gli studi vuoi cercare lavoro all'estero? / Ali želiš po dokončanem študiju iskati delo v tujini? Udine/Videm.

kvalifikacij, ki omogočajo vpis na univerzo, priznavanje študija v tujini in nostrifikacijo končnih univerzitetnih nazivov.

Ustanova, ki je v Italiji zadolžena za priznavanje nazivov je Center za mobilnost in priznavanje univerzitetnih naslovov CIMEA (Centro informazioni Mobilità Equivalenze accademiche). Postopki se razlikujejo po namenih:

- vpis na univerzo (kjer se postopki delijo na: I. cikel – vpis na dodiplomski študij; II. cikel – vpis na magistrski študij; III. cikel – vpis na doktorate);
- nostrifikacija nazivov (postopek, s katerim šolske in univerzitetne oblasti države članice pravno določijo popolno enakovrednost naziva, pridobljenega v drugi državi članici, z določenim nazivom v svojem sistemu).

V vsakem primeru **se moramo za informacije obrniti** na tajništvo univerze, kjer si lahko pridobimo želeni naziv.

Posebni postopki so predvideni v primeru, da želimo sodelovati na javnem razpisu, na katerem bi radi imeli priznan svoj študijski naziv, pridobljen v tujini.

Italijanski pristojni organi za priznavanje nazivov so:

- za srednješolske in poklicne nazive: Pokrajinski uradi za šolstvo;
- za univerzitetne diplome: univerze;
- za doktorske nazive: Ministrstvo za izobraževanje, univerze in raziskave (MIUR).

Za postopke nostrifikacije univerzitetnih diplom na zdravstvenem področju so pred kratkim pooblastili Dežele, ob dejstvu da ostaja končna odločba v pristojnosti Ministrstva za zdravstvo.¹⁷

Ustanova, ki je v Sloveniji zadolžena za priznavanje nazivov, je Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. V Sloveniji lahko zaprosimo za priznavanje naziva za namen:

- nadaljevanja izobraževanja (prošnjo pošljemo na ustanovo, kjer nameravamo študirati, uporabimo obrazec »N«);
- zaposlitve (prošnjo pošljemo na Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, uporabimo obrazec »Z«).

Med Italijo in Slovenijo obstaja dvostranski sporazum o priznavanju nazivov: **Memorandum o soglasju, podpisan v Rimu dne 10. 7. 1995, zakon št. 103 z dne 7. 4. 1997, objavljen v UL št. 93 z dne 22. 4. 1997.** V veljavo je stopil dne 6. 8. 1997. Memorandum je s Slovenijo ponovno vzpostavil izvajanje (po začasni prekinitvi dne 20. 9. 1994) Sporazuma z bivšo Jugoslavijo iz leta 1983 in uvedel pravila, ki zagotavljajo večje jamstvo. V veljavi bo ostal do začetka veljavnosti

¹⁷

Vir: www.normativasanitaria.it/normsan-pdf/0000/39935_1.pdf, dostop dne 28.05.2012.

novega sporazuma, ki se bo uskladi s pred kratkim sprejetimi strukturnimi reformami italijanskega univerzitetnega izobraževanja.

Memorandum določa, da:

- se diplome lahko priznavajo samo, če se pridobijo na univerzah ali drugih univerzitetnih državnih ali zakonsko priznanih ustanovah obeh držav;
- izključene so diplome, pridobljene na osnovi študija, ki se je – čeprav tudi delno – opravljal v tretjih državah;
- izključeni so skrajšani in poletni dodiplomski študiji.

Strokovne nazive je mogoče priznavati le pod pogojem, da je oseba v obdobju svojega študija dejansko prebivala v državi, kjer ima univerza oziroma visokošolski zavod svoj sedež (ne velja za pripadnike italijanske manjšine v Sloveniji in slovenske manjšine v Italiji).

Priznavanje poklicnih kvalifikacij¹⁸

Če želi oseba opravljati svoj poklic v drugi državi, ne pa v tisti, v kateri si je pridobila kvalifikacijo, bodisi v obliki samozaposlitve ali pa v okviru svobodnega poklica, mora najprej preveriti, ali poklic sodi med regulirane poklice v državi, kjer namerava opravljati svojo dejavnost.

Poklice delimo z vidika priznavanja kvalifikacij v dve kategoriji:

- **regulirani poklici:** so tisti, katerih izvajanje zakonsko ureja nacionalna zakonodaja: zakon določa tako obvezen strokovni naziv kot nadaljnje zahteve za poklicno praktično usposabljanje (npr. pripravništvo in/ali državni izpit za poklicno kvalifikacijo) in predpise poklicne deontologije. Opravljanje tovrstnih poklicev je zakonsko zaščiteno in dovoljeno izključno osebam, ki so kvalificirane v skladu s posebnimi določili za določeno vrsto zakonsko urejenega poklica. V Italiji je zakonsko urejenih poklicev 148, v Sloveniji 254.
- **poklici, ki niso regulirani:** so tisti, pri katerih za izvajanje ne potrebujemo posebnega strokovnega naziva. Gre za odprte poklice, dostopne bodisi lastnikom italijanskih in slovenskih strokovnih nazivov bodisi tujih. Kdor namerava v Italiji ali Sloveniji opravljati poklic, ki ni zakonsko urejen, in ima tuj naziv, ne potrebuje pravnega ali uradnega priznanja, da bi se lahko vključil na trg dela.

Evropska unija v okviru **prostega opravljanja storitev** priznava tuje poklicne kvalifikacije (gre za t. i. »priznavanje poklicev«) na podlagi sistema priznavanja poklicnih kvalifikacij, sestavljenega iz nekaterih »panožnih« direktiv in ene direktive splošnega značaja s primeri, ki niso zajeti v panožnih direktivah.

¹⁸ Vir: Eures – čezmejno partnerstvo Euradria (2011) Dopo gli studi vuoi cercare lavoro all'estero? / Ali želiš po dokončanem študiju iskati delo v tujini? Udine/Videm.

Panožne direktive so predpisane za naslednje poklice: zdravnik (16/93/ES), bolničar (452/77/ES), oskrbovalec na domu (154/80/ES), živinozdravnik (1026/1026/ES), zobozdravnik (686/76/ES), farmacevt (433/85/ES), arhitekt (384/85/ES), odvetnik (5/98/ES).

V vseh ostalih primerih se priznavanje izvaja po določilih **Direktive 2005/36/ES**.

Sistem priznavanja kvalifikacij, ki ga določa direktiva 2005/36/ES, sestavljajo sistemi, ki temeljijo na:

- **avtomatičnem priznavanju** – za poklice, vključene v prilogi V listin o prenosu Direktive 2005/36/ES v nacionalne zakonodaje – npr. diplomirana medicinska sestra/diplomiran zdravstvenik, zobozdravnik, živinozdravnik itd. Prošnji moramo priložiti potrdilo pristojnega organa izvirne države članice, ki dokazuje, da naziv izpolnjuje zahteve evropskih določil glede priznavanja strokovnih nazivov;
- **splošnem sistemu** – če je oseba pooblaščen za izvajanje določenega poklica v izvorni državi, lahko priznanje pridobi na podlagi primerjave med usposabljanji. Če obstaja »bistvena razlika«, lahko zahtevajo »dopolnilne ukrepe« (preizkus poklicne usposobljenosti ali prilagoditveno obdobje v okviru pripravništva);
- **poklicnih izkušnjah** – pridobljenih v izvorni državi članici. Uporablja se za poklice, navedene v 4. členu aktov o sprejetju Direktive 2005/36/ES. Avtomatično priznanje je možno v primeru, ko so izpolnjeni izrecno predvideni pogoji za posamezne poklicne kategorije.

Upravičenci priznavanja morajo imeti ustrezno jezikovno znanje za izvajanje poklica v državi članici gostiteljici.

Prošnjo moramo predložiti pristojnim organom sprejemne države članice. Vloga nacionalnega koordinatorja in kontaktna točka v Italiji je Oddelek za koordinacijo evropskih politik pri predsedstvu Ministrskega sveta (*Dipartimento per il coordinamento delle Politiche Comunitarie, presso la presidenza del Consiglio dei Ministri*), medtem ko je v Sloveniji Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Direktiva 2005/36/ES predvideva tudi možnost, da lahko državljani z izvirnim poklicnim nazivom začasno in priložnostno opravljajo svojo dejavnost v drugi državi članici, ne da bi pri tem moral zaprositi za priznavanje kvalifikacije ali strokovnega naziva. Če je poklic v državi izvora reguliran, pristojni organ zahteva le dokazilo, v nasprotnem primeru mora pridobiti potrdilo o poklicnih izkušnjah.

Prenos izobraževalnih kreditov

Na ravni EU je bil vzpostavljen evropski sistem **zbiranja, uporabe in prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju**, poimenovan **ECVET**¹⁹. Sistem omogoča potrditev in registracijo rezultatov izobraževanja, ki ga je oseba opravila v različnih okoljih, tako v tujini kot s formalnim ali neformalnim vajeniškim usposabljanjem. Rezultate pridobljenega znanja in usposobitev je mogoče prenesti v izvorna okolja zainteresiranih oseb, kjer jih je mogoče združiti in izstaviti potrdilo o pridobljenih kreditnih točkah.

ECVET naj bi se izvajalo prek partnerstev in mrež na osnovi dogovorov o izobraževanju (Sporazumov o soglasju), ki predstavljajo ustrezen okvir za prenos kreditnih točk.

Dežela FJK je ustanovila deželni sistem priznavanja kreditnih točk za deželno različico PIU (IeFP): točke veljajo za vpis v specifični razred, za katerega so bile izdane, prejemnik točk pa se lahko vpiše v tak razred na katerokoli šolo z isto usmeritvijo, ki je opredeljena v specifičnih Smernicah šolskih ustanov.

Kot primer že aktiviranega partnerstva po sistemu ECVET navajamo projekt **IQEA Evo**²⁰, ki predvideva razvoj in eksperimentiranje sistema ECVET za **poklicne profile na področju družinske nege in pomoči**. Splošni cilj projekta je sklenitev sporazuma med Deželo Furlanijo Julijsko krajino, Deželo Sardinijo, Poljsko in Romunijo, v okviru katerega bo jasno določen poklicni profil, ki je predmet raziskave, in izobraževalni potek, potreben za doseg kvalifikacije družinskega pomočnika.

V Sloveniji je sistem poklicnega izobraževanja oblikovan po **sistemu kreditnih točk**. Na osnovi Zakona za poklicno in strokovno izobraževanje je kreditna točka opredeljena kot merska enota za vrednotenje vseh oblik dela, ki jih mora dijak opraviti za doseganje ciljev izobraževalnega programa. Z 1 kreditno točko se ovrednoti **25 ur izobraževalnega dela**.

Med Slovenijo in Italijo oz. Deželo FJK trenutno ne obstaja tako partnerstvo ali okvirni sporazum, ki bi deloval na čezmejni ravni.

¹⁹

Vir:

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11107_it.htm,
dostop dne 15.05.2012.

²⁰

Vir: www.iqea.eu, dostop dne 15.05.2012.

Vključevanje v poklicno izobraževanje v čezmejnem prostoru Italija-Slovenija

Pogoji za vpisovanje v Sloveniji²¹

Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo se lahko državljani drugih držav članic vključijo v sekundarno ali terciarno izobraževanje pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Vpisovanje poteka na osnovi razpisa Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

Državljan EU mora za vpis na programe poklicnega in strokovnega izobraževanja imeti dokončano obvezno šolanje v svoji državi (v Italiji je to srednja šola prve stopnje). Ob vpisu navadno ni zahtevano prebivališče v Sloveniji. Potrebno pa je imeti enotno matično številko občana (EMŠO) za izobraževalne namene, s katero se kandidat vpiše v Centralni register prebivalstva. EMŠO izdajajo na Upravnih enotah.

Poklicna ali strokovna šola poskrbi za priznanje študijskega naziva, ki ga je kandidat pridobil v svoji izvorni državi, za vpis na to šolo, ali pa lahko od kandidata zahteva, da opravi dodatne izpite. Za vpis v prvi letnik je navadno priznано obvezno šolanje, dokončano v izvorni državi. Za vpis v višje letnike pa lahko šola zahteva dodatne izpite glede na morebitne razlike v programih slovenske šole in izvorne šole kandidata. V tem primeru lahko šola izvede tudi preverjanje znanja slovenskega jezika. Ta odločitev pa je odvisna od števila šolskih let, ki manjkajo do poklicne mature ali do zaključnega izpita.

Po vstopu Slovenije v EU se lahko študentje iz drugih držav članic vpišejo, pod enakimi pogoji kot slovenski državljani, tudi na slovenske visoke šole²². Zakon o visokem šolstvu določa vpisne pogoje, število prostih mest in predpisane pristojbine in davke, ki jih je treba plačati. Tuji študent, ki se želi vpisati na katero od visokih šol v Sloveniji, zaprosi za priznanje svoje diplome sekundarne šole - in to samo za namen nadaljevanja šolanja - neposredno visoko šolo, na katero se želi vpisati. Spričevalo o opravljenem izpitu iz slovenskega jezika se navadno zahteva pred vpisom v drugi letnik študija, vendar je za vpis na nekatere študijske smeri izpit potreben še pred vpisom v prvi letnik. Izpit iz slovenskega jezika se opravi pri akreditiranih ustanovah. Ob vpisu navadno ni zahtevano prebivališče v Sloveniji. Obvezno pa je moramo imeti Enotno matično številko občana (EMŠO) za študijske namene, ki jo je mogoče pridobiti na lokalnih Upravnih enotah.

Za vpis v poklicne in strokovne šole in na programe poklicnega izobraževanja po opravljeni srednji šoli ne obstajajo posebni sporazumi ali memorandumi za italijanske državljane v čezmejnem

²¹ Vir: informacije, pridobljene na Srednji tehniški šoli v Kopru dne 30.05.2012, in iz publikacije Mezgec, Maja (2007) *Vivere la Slovenia*. Centro Risorse Nazionale per l'Orientamento.

²² V razpisih je dodatni delež 5 % vpisnin namenjen tujim državljanom držav nečlanic EU in Slovencem brez slovenskega državljanstva, t.j. Slovencem s specifičnim statusom pripadnikov avtohtonih manjšin v državah, ki mejijo s Slovenijo, in Slovencem po svetu. Vir: informacije, pridobljene pri Prijavno-informacijski službi Univerze na Primorskem v Kopru, kjer smo se posvetovali maja 2012.

prostoru, zato se morajo ti držati vpisnih pogojev, ki veljajo za državljane katerekoli države članice EU.

Za državljane EU, tako za mlade kot za odrasle, navadno ni omejitev pri vpisu na programe poklicnega izobraževanja, ki jih organizirajo ustanove, vpisane v razvid Ministrstva in ki jih predvideva letni razpis javnih programov Ministrstva za izobraževanje. V glavnem nista zahtevana ne prebivališče ne enotna matična številka občana (EMŠO), vendar so pogoji za vpis na posamezne programe opredeljeni v posameznem razpisu, zato bi lahko obstajale izjeme.²³

Vpis na **Program za usposabljanje na delovnem mestu** je mogoč za vse tiste, ki so vsaj tri mesece vpisani v sezname brezposelnih. V sezname se lahko vpišejo tudi državljani EU, ki so izenačeni s slovenskimi državljani, kot to določa **Zakon o urejanju trga dela 80/2010**. Za vpis moramo imeti matično številko EMŠO, medtem ko je morebitna zahteva po prebivališču odvisna od ocene posameznega primera. Za državljane, ki živijo v obmejnem pasu, navadno ni zahtevana.²⁴

Pogoji za vpisovanje v Deželi Furlaniji Julijski krajini²⁵

Izobraževalni programi v Deželi Furlaniji Julijski krajini so po pravilu dostopni tako italijanskim kot tujim državljanom iz držav članic EU in iz nečlanic. Ker je izobraževalna ponudba razčlenjena po tipologijah, ne obstajajo enotni vpisni pogoji. Dežela FJK namreč svojo izobraževalno ponudbo opredeli na osnovi letnega načrtovanja, s katerim določi tudi vpisne pogoje, ti pa so potem objavljeni v javnih obvestilih za posamezne izobraževalne smeri.

Izobraževalni programi, ki so financirani s sredstvi Evropskega socialnega sklada in iz deželnih skladov, zahtevajo začasno prebivališče v Furlaniji Julijski krajini tudi za tuje državljane. Trenutno za slovenske državljane, prebivajoče v čezmejnem prostoru, niso predvideni nikakršni posebni vpisni pogoji, saj med subjekti, ki se ukvarjajo z izobraževanjem na obeh straneh meje, ne obstajajo zadevni sporazumi.

Glede prijave na pripravništvo gre pojasniti, da za primere, ko pripravništvo promovira ena od Pokrajin, deželni pravilnik o pripravništvu predvideva obvezen vpis v Center za zaposlovanje. Državljeni EU, čezmejni in ostali, so pri aktivnostih pripravništva izenačeni z italijanskimi državljani in morajo biti v tem primeru vpisani v Center za zaposlovanje.²⁶

Na splošno lahko pridejo v Italijo in se vpišejo v pristojni center za zaposlovanje vsi državljani EU, četudi ne prebivajo na državnem ozemlju, vendar za največ tri mesece. Po preteku tega obdobja

²³ Vir: informacije, pridobljene pri Ljudski univerzi v Kopru, kjer smo se posvetovali maja 2012.

²⁴ Vir : Zavod RS za zaposlovanje (www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi/razpisi?aid=385) in informacije, pridobljene pri Območni službi Koperin Zavoda RS za zaposlovanje, kjer smo se posvetovali maja 2012.

²⁵ Vir: informacije, pridobljene pri službi *Servizio programmazione e gestione interventi formativi della Regione FVG*, kjer smo se posvetovali maja 2012.

²⁶ Vir: www.regione.fvg.it/rafvfg/cms/RAFVG/AT16/ARG5/FOGLIA41, dostop dne 28.05.2012.

morajo kvesturo zaprositi za izdajo dovoljenja za prebivanje za državljane EU. To ne velja za čezmejne delavce, ki se dnevno ali vsaj tedensko vračajo v matično državo in so torej oproščeni dokazila o prebivališču; v primeru, ko so prenehali delovno razmerje v Italiji, oziroma v primeru, ko se želijo prijaviti na pripravništvo, ki jo je promovirala katera izmed Pokrajin, pa lahko zaprosijo za vpis v Center za zaposlovanje. Poleg tega je treba tudi izpostaviti, da je trenutno na osnovi italijanskih določil za vpis v enega od centrov za zaposlovanje v Italiji potrebno imeti stalno ali začasno prebivališče v pokrajini, kjer ima Center za zaposlovanje sedež.

Nekatere značilnosti trga dela v Sloveniji²⁷

Tako kot Furlanija Julijska krajina, tudi Slovenija preživlja gospodarsko krizo, ki je privedla do znatnega povečanja brezposelnosti na nacionalni ravni (s 7,7 % v letu 2007 na 11,5 % v letu 2011). Leta 2010 je stopnja registrirane brezposelnosti znašala 10,7 odstotka, medtem ko je bila v vseh treh statističnih regijah območja Euradria nižja. Obalno-kraška statistična regija je imela najnižjo stopnjo brezposelnosti v Sloveniji, in sicer 7,9 odstotka, Notranjsko-kraška statistična regija 8,5 odstotka, Goriška statistična regija pa 8,6 odstotka. Med glavnimi vzroki za povečanje brezposelnosti so stečaji in izguba delovnih mest, posebno v gradbeništvu, kmetijstvu in lov, gozdarstvu in ribištvu.

Obalno-kraška statistična regija je edina v Sloveniji, ki ima izhod na morje. Njene naravne značilnosti so posebno ugodne za razvoj treh proizvodnih sektorjev: turizma, prometa, vezanega na koprsko pristanišče, in kmetijskih dejavnosti. Pomemben je tudi storitveni sektor. Ta regija beleži rast števila prebivalcev zaradi priseljevanja iz tujine. Statistična regija Goriška prispeva k bruto domačemu proizvodu (BDP) Slovenije samo 6 odstotkov, vendar je tretja v državi po BDP na prebivalca. V tej regiji živi največji delež prebivalstva, starega več kot 65 let, in po tem merilu presega državno povprečje (v letu 2009 je znašal 18,1 %). Notranjsko-kraška statistična regija pa je med gospodarsko najšibkejšimi v Sloveniji (v letu 2008 je proizvedla 1,9 % BDP).

Leta 2011 je bilo naveč povpraševanja po naslednjih poklicno usposobljenih delovnih profilih: prodajalec, zidar, ključavničar, varilec, tesar, natak, kuhar, voznik, mizar, avtomehanik, električar in šivilja.

²⁷ Vir: Statistični urad RS, Statistične informacije, 25. avgust 2011, št. 14, Trg dela (www.stat.si/doc/statinf/07-si-009-1101.pdf); Statistični urad RS, Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji, 2012 (www.stat.si/doc/pub/PSP/00-PS-912-1204.pdf); Podatki trga dela za leto 2011, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, ppt (www.mss.gov.si/fileadmin/.../Gradivo_Razpis_2012_Tr_dela), dostop dne 30.05.2012.

Nekatere značilnosti trga dela v Deželi Furlaniji Julijski krajini²⁸

Iz Poročila o trgu dela v Deželi FJK za leto 2011 izstopa triletna kriza gospodarstva in deželnega trga dela. Stopnja brezposelnosti je s 3,4 odstotka v letu 2007 zrasla na 5,7 odstotka v letu 2010. Tistega leta je bila zabeležena pospešena rast zaposelnosti v industriji, ki se je z več kot 9.000 zaposlitvami povečala za 8,1 odstotka, v storitvah za 11,1 odstotka in v trgovini za 10,8 odstotka, medtem ko se je zmanjšala v gradbeništvu (-11,6 %) in kmetijstvu (-7,1 %).

V ozemeljskem pogledu je imela Dežela FJK v letu 2010 različne stopnje rasti v štirih pokrajinah, ki jo sestavljajo. Medtem ko sta pokrajini Pordenon (+8,6 %) in Videm (+6,9 %) beležili znatno rast, je bila ta bolj skromna v pokrajini Gorica (+3,8%), v pokrajini Trst pa še vedno negativna (-1,2 %).

Deželno gospodarstvo je v letu 2010 kazalo znake oživljanja v nekaterih sektorjih. Posebno izraziti so bili znaki pospeševanja v industriji, ki je prešla z -14,7 odstotka v letu 2009 na več kot 4-odstotno rast v letu 2010. Pozitivni impulzi so zajeli vse podjetniške kazalnike, od proizvodnje do prodaje, naročil, uporabe proizvodnih naprav, gibanja zalog in končnih izdelkov. Tudi sektorja kmetijstva in storitev sta se vrnila na pozitivni teren (okrog 2 % kmetijstvo in 1 % storitve). Gradbeni sektor je ostal na negativnem polju (po 7,7-odstotnem padcu v letu 2009 se je njegov položaj izboljšal na -1 %). Metalurška in strojna podjetja so tista, ki so v največji meri izkoristila pozitivne pospeške trga, medtem ko so proizvodna gibanja ostala šibka v lesnem in pohištvenem sektorju.

Sistemi poklicnega izobraževanja v Sloveniji in Italiji: priložnosti in pomanjkljivosti

5.5.1 Priložnosti za vzpostavljanje čezmejnih izobraževalnih programov Italija-Slovenija

Poklicno izobraževanje ima nekatere skupne točke med izobraževalnima sistemoma v Sloveniji in Italiji. Predvsem imajo tako **srednje poklicno izobraževanje** v Sloveniji kot **programi Poklicnega izobraževanja in usposabljanja** (PIU) v Deželi FJK enako triletno trajanje. V obeh primerih se po končanem izobraževanju pridobi poklicno kvalifikacijo, ki omogoča neposredno zaposlitev, ali pa nadaljevanje izobraževalnega procesa.

V Sloveniji sistem poklicnega izobraževanja predvideva za poklicne in strokovne šole določeno stopnjo avtonomije pri oblikovanju vsebin njihovih poklicnih izobraževalnih programov. 20 %

²⁸ Vir: Il mercato del lavoro in Friuli Venezia Giulia. Rapporto 2011. Documento di presentazione. Introduzione, di Domenico Tranquilli, Agenzia regionale del lavoro / Poročilo o trgu dela v Furlaniji Julijski krajini 2011, predstavitveni dokument. Uvod: Domenico Tranquilli, Deželna agencija za zaposlovanje, dostop dne 29.05.2012 (www.regione.fvg.it/rafvvg/cms/RAFVG/AT16/ARG9/FOGLIA2).

modulov (prosto izbirnih) namreč določi posamezna šola na osnovi dejanskih potreb lokalnega okolja in njenih socialnih partnerjev, medtem ko preostali 80-odstotni delež določi pristojno ministrstvo. Sklepamo lahko, da bi bila za tovrstne poklicne in strokovne šole, posebno za tiste, ki se nahajajo v treh statističnih regijah ob meji z Italijo (Obalno-kraška, Notranjsko-kraška in Goriška), možnost vzpostavitve čezmejnega izobraževalnega programa zanimiva, saj spada v dimenzijo, ki je del lokalnega okolja, kar pomeni, da lahko diverzificirajo ali karakterizirajo svojo izobraževalno ponudbo.

Enako tudi **procesi Poklicnega izobraževanja in usposabljanja (PIU)**, ki so aktivni v **Deželi FJK**, upoštevajo nacionalne profile oziroma usmeritve, ki ju določi pristojno ministrstvo in ki se po obliki prilagajata potrebam posamezne dežele glede na njene specifičnosti in teritorialne značilnosti trga dela. V deželni profil je zato mogoče vnesti še druge izobraževalne standarde (strokovnosti, sposobnosti in znanja), ki so dodatni glede na nacionalno raven in ki bi v tem primeru lahko obsegali tudi večjo pozornost za čezmejno mobilnost. Smernice namreč predvidevajo, da »Deželni repertoar ponudbe PIU ohranja odprt značaj oziroma je od časa do časa posodobljen glede na razvoj deželnega trga dela in na proces vzdrževanja nacionalnega okvira profilov in izobraževalnih procesov«.

Poudarjeno je, da je čezmejni prostor med Deželo FJK in statističnimi regijami v Sloveniji območje znatnih »vsakodnevnih« tokov čezmejne mobilnosti, saj gre za ozemlje brez naravnih zemljepisnih »meja« in z dobro cestno in avtocestno povezanostjo. Mobilnost ima najrazličnejše razloge: stanovanjske (italijanski državljani, ki stanujejo v Sloveniji, a nadaljujejo delovno razmerje in vzdržujejo družbene odnose v Italiji, in obratno), delovne (slovenski državljani, ki so čezmejni delavci, so oproščeni obvezne prijave prebivališča na kvesturi, saj se dnevno ali vsaj tedensko vračajo v matično državo) ali študijske (posebno na univerzah v Trstu in v Kopru so vpisani tudi »čezmejni« študentje). Ti tokovi mobilnosti bi se lahko okrepili tudi iz razlogov poklicnega izobraževanja, saj so olajšani ravno zato, ker ne zahtevajo preselitve v sosednjo državo.

Upoštevati je treba tudi jezikovno dimenzijo čezmejnega prostora, saj je na obeh straneh meje mogoč dvojezični pouk: v Deželi FJK obstajajo šole s slovenskim učnim jezikom v pokrajinah Trst in Gorica in dvojezične šole v pokrajini Videm, na slovenski strani pa šole z italijanskim učnim jezikom v občinah Koper, Izola in Piran. Povrh je za šole s slovenskim učnim jezikom v občinah Koper, Izola in Piran predviden kurikularni pouk italijanščine kot jezika okolja, medtem ko je v Deželi FJK dejavna ustanova poklicnega izobraževanja, ki ponuja poklicne izobraževalne programe v slovenskem in v italijanskem jeziku. V FJK je vsekakor mogoče opraviti tečaje slovenskega jezika, ki jih prirejajo razni poklicni zavodi, saj gre za izobraževalno ponudbo, ki je del Deželnega kataloga vseživljenjskega izobraževanja.

5.5.2 Omejitve čezmejnih izobraževalnih procesov Italija-Slovenija

Izobraževalni sistemi v Italiji in Sloveniji se bistveno razlikujejo. V Italiji so vodeni na decentraliziran način (poklicno izobraževanje je v pristojnosti dežel), medtem ko so v Sloveniji centralizirani (v pristojnosti ministrstva, saj v Sloveniji ni regijskih vlad). Morebitni dialog o možnostih razvoja čezmejnih izobraževalnih procesov bi moral zato vključevati subjekte z različnih ravni upravljanja.

Nadaljnjo omejitev možnosti čezmejnih izobraževalnih procesov med Italijo in Slovenijo predstavlja dejstvo, da ne obstajajo dogovori ali sporazumi o soglasju med subjekti, ki se ukvarjajo s poklicnim izobraževanjem na obeh straneh meje, t.j. sporazumi, ki bi se nanašali na opredelitev skupnih poklicnih profilov, na možne olajšave pri vpisnih pogojih (čezmejni osebki bi bili n.pr. lahko oproščeni pogoja začasnega prebivališča za vpis na izobraževalne programe, ki jih financirata Evropski socialni sklad in Dežela FJK) ali na avtomatično priznavanje tako izobraževalnih kreditnih točk kot pridobljenih študijskih nazivov in poklicnih kvalifikacij. Pogoji za vpisovanje na poklicne izobraževalne programe veljajo namreč za vse državljane EU in se za čezmejne državljane ne razlikujejo. Poleg tega trenutno ne obstaja čezmejni sistem priznavanja izobraževalnih kreditnih točk. Priznavanje študijskih nazivov in poklicnih kvalifikacij sledi potekom, ki so predvideni za katerikoli naziv ali kvalifikacijo, pridobljeno v katerikoli drugi tuji državi.

BIBLIOGRAFIJA

- Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (2012). Kurikul na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju. www.cpi.si (15/05/2012).
- Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (2012) Izobraževalni programi. www.cpi.si (15/05/2012).
- Decreto del Ministero del Lavoro e delle Politiche sociali 22 marzo 2006. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 159 del 11/07/2006. www.lavoro.gov.it (30/05/2012).
- Decreto legislativo 167/11. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 236 del 10/10/2011. www.normattiva.it (30/05/2012).
- Eures transfrontaliero Euradria (2011) Dopo gli studi vuoi cercare lavoro all'estero? Udine.
- IQEA evolution - Improving Qualification For Elderly Assistants (2012). www.iqea.eu (15/05/2012).
- Kovač, Mirjana (ur.) (2007) CPI pri razvoju skupnega evropskega prostora za poklicno izobraževanje - National Institute for Vocational Training in Development of a Common European VET Area. Ljubljana: Center RS zapoklicno izobraževanje-National Institute for Vocational Education and Training.
- Legge quadro 845/78. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 362 del 30/12/1978. www.normattiva.it (30/05/2012).
- Legge 103/97. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 93 del 07/04/1997. www.normattiva.it (30/05/2012).
- Legge 196/97. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 154 del 04/07/1997. www.normattiva.it (30/05/2012).
- Legge 144/99. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 118 del 22/05/1999. www.normattiva.it (30/05/2012).
- Legge 53/03. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 77 del 02/04/2003. www.normattiva.it (30/05/2012).
- Legge regionale 18/05: Bollettino Ufficiale della Regione Friuli Venezia Giulia 16 del 12/08/2005. <http://lexview-int.regione.fvg.it/FontiNormative/xml/index.aspx> (30/05/2012).

- Mezgec, Maja (2007) Vivere la Slovenia. Centro Risorse Nazionale per l'Orientamento.
- Ministero della Salute (2012) Portale della normativa sanitaria. www.normativasanitaria.it (28/05/2012).
- Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca in Italia (2012) Istruzione e formazione tecnica superiore. www.miur.it (20/05/2012).
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (2012) Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih. www.mizks.gov.si (15/05/2012).
- Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2012) Agenzia regionale del lavoro. Osservatorio del mercato del lavoro. Rapporti annuali. Rapporto 2001 - Documento di presentazione. www.regione.fvg.it (28/05/2012).
- Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2012) Formazione. www.regione.fvg.it (28/05/2012).
- Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2012) Linee Guida per la realizzazione dei percorsi di Istruzione e Formazione Professionale - Gli standard regionali, versione febbraio 2012. www.regione.fvg.it (15/05/2012).
- Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2012) Orientamento. www.regione.fvg.it (28/05/2012).
- Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2012) Regolamento dell'apprendistato professionalizzante della Regione Friuli Venezia Giulia. www.regione.fvg.it (28/05/2012).
- Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia (2012) Tirocini Formativi e di Orientamento e Tirocini Estivi. www.regione.fvg.it (28/05/2012).
- Servizi per l'Impiego, Lavoro, Istruzione e Formazione (2012) Il sistema della formazione professionale. <http://transalp.lavorosenzafrontiere.org/> (15/05/2012).
- Statistični urad RS (2012) Statistične informacije, 25. avgust 2011, št. 14, Trg dela. www.stat.si (30/05/2012).
- Statistični urad RS (2012), Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji, 2012. www.stat.si (30/05/2012).
- Unione Europea (2012) Istruzione e formazione. Contesto generale. http://europa.eu/legislation_summaries/index_it.htm (15/05/2012).

- Unione Europea (2012) Sistema europeo di crediti per l'istruzione e la formazione professionali (ECVET). http://europa.eu/legislation_summaries/index_it.htm (15/05/2012).
- Zakon o delovnih razmerjih. Uradni list Republike Slovenije št. 42/2002. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah. Uradni list Republike Slovenije št. 81/2000. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. Uradni list Republike Slovenije št. 12/1996. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Uradni list Republike Slovenije št. 79/2006. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zakon o urejanju trga dela. Uradni list Republike Slovenije št. 80/2010. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zakon o visokem šolstvu. Uradni list Republike Slovenije št. 67/1993. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju. Uradni list Republike Slovenije št. 86/2005. <http://zakonodaja.gov.si> (30/05/2012).
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2012) Podatki trga dela za leto 2011, ppt. www.mss.gov.si (30/05/2012).
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2012) Delodajalci. Program za usposabljanje na delovnem mestu. www.mss.gov.si (30/05/2012).

VEČ INFORMACIJ NA ...

Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje: www.cpi.si

Čezmejni Eures Italija-Slovenija Euradria: www.euradria.org

Deželne službe za usmerjanje Dežele Furlanije Julijske krajine (Servizi regionali per l'orientamento della Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia):

<http://orientamento.regione.fvg.it/OrientarsiFP/Home.aspx>

Eures-Evropski portal za zaposlitveno mobilnost: <http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=it>

Evropski portal o zakonodaji s sekcijo o zakonodaji na področju izobraževanja in usposabljanja, dostopen v slovenskem in italijanskem jeziku:

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/index_sl.htm

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/index_it.htm

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v Sloveniji: www.mddsz.gov.si

Ministrstvo za delo in socialne politike v Italiji (Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali): www.lavoro.gov.it

Ministrstvo za izobraževanje, univerze in raziskave v Italiji (Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca): www.miur.it

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport v Sloveniji: www.mizks.gov.si

Nacionalna poklicna kvalifikacijav Sloveniji: www.npk.si

Poklicni kažipot v Sloveniji: www.mojaizbira.si

Služba za načrtovanje in upravljanje usposabljanja v Deželi Furlaniji Julijski krajini (Servizio programmazione e gestione interventi formativi della Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia): www.regione.fvg.it/rafvvg/cms/RAFVG/AT16/ARG2

Statistični urad Republike Slovenije: www.stat.si

Vajeništvo v Deželi Furlaniji Julijski krajini (Apprendistato in Regione Friuli Venezia Giulia): www.apprendisti.fvg.it

Združenje izobraževalnih ustanov z deželno koncesijo Effe.Pi: www.effepi.fvg.it